

Π Ε
Ρ Λ
Ο Λ
Λ Η
Ο Ν
Γ Ι
Ο Κ
Σ Η

Σ Ε
Τ Κ
Η Δ
Ν Ο
Σ
Η

Το Μονοπάτι αποτελεί ένα από τα κορυφαία εισαγωγικά κείμενα στην κινεζική φιλοσοφία. Προϊόν βαθιάς έρευνας και μακροχρόνιας ενασχόλησης με την κινεζική σκέψη, το μικρό αυτό βιβλίο του Μάικλ Πιούετ, καθηγητή Κινεζικής Ιστορίας και Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ, και της Κριστίν Γκρος-Λο, συγγραφέως και διδάκτορος Ιστορίας της Ανατολικής Ασίας του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, κατορθώνει με τρόπο μοναδικό να καθιστά την αρχαία κινεζική φιλοσοφία, υπό τους δικούς της όρους και την ιδιαίτερη συλλογιστική της, προσιτή στο ευρύ κοινό, και συγχρόνως να εμπλουτίζει την κατανόηση του εξειδικευμένου αναγνώστη.

Χαρακτηριστικό στοιχείο του βιβλίου είναι η συστηματική επεξήγηση και αναγωγή αρχαίων ιδεών στο σήμερα, υπογραμμίζοντας τη διαχρονική αξία τους αλλά και συνεχίζοντας, τηρουμένων των αναλογιών, τη μακρά ακαδημαϊκή παράδοση της Κίνας η οποία αποσκοπούσε στη διαρκή ερμηνεία των αρχαίων της κειμένων.

Το Μονοπάτι είναι τόσο θεωρητικό όσο και πρακτικό, αγγίζοντας θέματα μεταφυσικής αλλά και απλής καθημερινότητας —όπως ακριβώς δηλαδή και τα αρχαία φιλοσοφικά κείμενα της Κίνας—, ενώ δεν μας εξοικειώνει απλώς με βασικές ιδέες της αρχαίας Κίνας αλλά μας δίνει και μια γεύση, με τρόπο απλό και συνάμα συναρπαστικό, του τρόπου δόμησης της σκέψης, των νοητικών συσχετισμών και αλληλουχιών, των αρχαίων Κινέζων. Αποφεύγοντας τη χρήση τεχνικής ορολογίας αλλά χωρίς να καταφεύγουν σε απλοποιήσεις, ο Μάικλ Πιούετ και η Κριστίν

Γκρος-Λο πετυχαίνουν με μαεστρία μια εισαγωγική παρουσίαση της κινεζικής σκέψης· το πιστοποιεί το γεγονός ότι η ύλη του βιβλίου αποτελεί ένα από τα δημοφιλέστερα μαθήματα που διδάσκονται στο Χάρβαρντ.

Το βιβλίο είναι δομημένο με τρόπο ώστε να παρουσιάζει τις κυριότερες φιλοσοφικές παραδόσεις της Κίνας, καθιστώντας προσιτά και εύληπτα ορισμένα από τα βασικότερα αρχαία κείμενά της. Έχει ιδιαίτερη αξία, επίσης, το γεγονός ότι το βασικό ερώτημα που θέτει το βιβλίο δεν είναι απλώς τι μπορούμε να μάθουμε για την κινεζική φιλοσοφία, αλλά και τι μπορούμε να διδαχθούμε από αυτήν, προτρέποντάς μας να επαναξιολογήσουμε όχι μόνο θεωρητικά αλλά και πρακτικά τον τρόπο με τον οποίο συσχετιζόμαστε με τους άλλους, τόσο στο μικρο-επίπεδο της οικογένειας όσο και στο μακρο-επίπεδο της κοινωνίας και των θεσμών.

* * *

Για να επιτύχουμε τον στόχο μας —την εισαγωγή του ελληνικού κοινού στην αρχαία κινεζική σκέψη— έπρεπε πρώτα να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα της φωνητικής απόδοσης των κινεζικών όρων στα ελληνικά· ένα διόλου απλό ζήτημα, καθώς τα κινεζικά δεν αποδίδονται με αλφαβητική γραφή αλλά με ιδεογράμματα, ενώ προφορικά αντιστοιχούν σε ήχους πολύ διαφορετικούς από αυτούς των ελληνικών αλλά και των άλλων ινδοευρωπαϊκών γλωσσών. Η απόσταση αυτή μεταξύ των δύο γλωσσών ενδέχεται να είναι ο λόγος για τον οποίο, εξ όσων γνωρίζουμε, δεν έχει επιχειρηθεί έως σήμερα μια συστηματοποιημένη αντιστοίχιση και απόδοση των κινεζικών ήχων στο ελληνικό αλφάβητο, παρόλο που υφίσταται μια μικρή, αλλά ουσιαστική, παραγωγή κειμένων για την Κίνα στην ελληνική βιβλιογραφία.

Στα μέσα του 20ού αιώνα, καθιερώθηκε το λεγόμενο σύστημα pinyin, το οποίο αποδίδει το σύνολο των κινεζικών ήχων σε λατινικό αλφάβητο, με στόχο, αρχικά, την αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού εντός της Κίνας. Μολονότι είχαν γίνει και παλαιότερα προσπάθειες απόδοσης της κινεζικής γλώσσας με λατινικούς χαρακτήρες, όπως το σύστημα Wade-Giles, το pinyin αποτελεί πλέον το παγκοσμίως καθιερωμένο σύστημα απόδοσης κινεζικών ήχων, και τα διαθέσιμα κείμενα στα ελληνικά

χρησιμοποιούν στην πλειονότητά τους το σύστημα αυτό. Η φιλοσοφία του συστήματος *pinyin* έγκειται στην πλησιέστερη δυνατή απόδοση των κινεζικών, χρησιμοποιώντας φωνήεντα, σύμφωνα, συνδυασμούς αυτών αλλά και τους τέσσερις τόνους της κινεζικής γλώσσας.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο σύστημα απόδοσης των κινεζικών ήχων στα ελληνικά, θεωρήσαμε αναπόφευκτο και συνάμα θεμελιώδες, προτού επιχειρήσουμε οποιαδήποτε απόδοση κινεζικών όρων στα έργα της εκδοτικής αυτής σειράς, να δημιουργήσουμε ένα τέτοιο σύστημα. Ως εκ τούτου, αυτή η συστηματική και ολοκληρωμένη απόδοση των κινεζικών ήχων σε μια πλήρη αντιστοιχία με τα ελληνικά, με αφορμή τη νέα σειρά των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης για τον κινεζικό πολιτισμό, αποτελεί σημείο-σταθμό στην ιστορία των δύο γλωσσών. Βασική αρχή μας ήταν να επιλέξουμε αποδόσεις οι οποίες προσεγγίζουν τους κινεζικούς ήχους όσο το δυνατόν καλύτερα και πιστότερα, όπως δηλαδή θα διαβάζονταν κανονικά από έναν ελληνόφωνο αναγνώστη. Πέραν αυτού του γενικού κανόνα, χρειάστηκε να εισαγάγουμε δύο ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία προκειμένου να μπορέσουμε να αποδώσουμε διαφορετικούς ήχους στα κινεζικά και να επιτύχουμε μια μοναδική αντιστοιχία:

1. τα διαλυτικά, τα οποία δεν έχουν τη συνήθη χρήση της διάλυσης μιας διφθόγγου αλλά σηματοδοτούν μια ιδιαιτερότητα στον τρόπο ανάγνωσης. Χρησιμοποιούνται στις εξής δύο περιπτώσεις:
 - το [ü] στις καταλήξεις -οü, -οüε, οüεν, -ιοüν είναι ένα κλειστό [ου] κατά το γερμανικό [ü] (π.χ. *föhler*).
 - το [i] εμφανίζεται μόνο στις καταλήξεις τζ-, τσ-, σ-, τζ', τσ', σ', ρ- και δεν προφέρεται, όπως στα αγγλικά δεν προφέρεται το τελικό [e] (π.χ. *cute*).
2. την απόστροφο ['] στις διφθόγγους και σε σύμφωνα (τζ', τσ', σ'), η οποία σηματοδοτεί ένα δυνατό [τζ / τσ / σ] αντίστοιχα όπως στα αγγλικά (π.χ. *judge, church, sheep*).

Δύο ακόμα σημαντικοί κανόνες προφοράς είναι:

3. το [ε] στην κατάληξη -ενγκ είναι μεταξύ του [α] και του [ε] και αποτελεί ένα κλειστό [ε] κατά το γαλλικό [e] (π.χ.

enfant). Επίσης, όταν το [ε] είναι τελικό στις καταλήξεις μ-, ντ-, τ-, ν-, λ-, γκ- κ-, χ-, τζ-, τσ-, σ-, τζ', τσ', σ', ρ-, ομοίως είναι κλειστό, ακολουθεί το γαλλικό [e] και δίνεται έμφαση στο [ε]. Στις υπόλοιπες θέσεις το [ε] διαβάζεται όπως στα νέα ελληνικά.

4. το [ρ] είναι μαλακό και στρογγυλό και ακολουθεί το γαλλικό [r] (π.χ. rue).

Τέλος, για την ευκολία του αναγνώστη έχουν προστεθεί τόνοι σε μονοσύλλαβες με δύο φωνήεντα για την αποφυγή λάθους (π.χ. γιά, λιά, γιάγγκ κ.λπ.)

Βεβαίως, πλην της φωνητικής απόδοσης, κληθήκαμε να αντιμετωπίσουμε την ακόμη μεγαλύτερη πρόκληση της μετάφρασης κινεζικών φιλοσοφικών όρων στα ελληνικά. Η δυσκολία στο συγκεκριμένο εγχείρημα έγκειται τόσο στην ανεύρεση μιας κατάλληλης εννοιολογικής απόδοσης όρων που δεν απαντώνται στο σύνολο της ελληνικής και δυτικής φιλοσοφίας (π.χ. ντάο, γιν-γιάνγκ, ου-σινγκ) όσο και στο γεγονός ότι η σημασία πολλών σημαντικών όρων στα αρχαία κινεζικά διαφοροποιείται όχι μόνο μεταξύ κειμένων αλλά και εντός του ίδιου κειμένου. Με άλλα λόγια, η ίδια κινεζική λέξη (ιδεόγραμμα ή συνδυασμός ιδεογραμμάτων) μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες σε διαφορετικά σημεία του corpus. Αυτό αποτελεί, βεβαίως, ένα γνώρισμα που δεν απαντάται μόνο στα αρχαία κινεζικά, αλλά αποτελεί στοιχείο πολλών γλωσσών, συμπεριλαμβανομένων και των αρχαίων ελληνικών. Όμως, η πρόκληση της αμφισημίας καθίσταται σημαντικά πιο ουσιώδης στα αρχαία κινεζικά, όπου η σημασία ενός ιδεογράμματος συναρτάται από τα συμφραζόμενα σε μεγαλύτερο βαθμό.

Βασική μας αρχή στη μετάφραση κινεζικών, φιλοσοφικών και μη, όρων ήταν η εύρεση και επιλογή λέξεων στα ελληνικά που να προσεγγίζουν όσο το δυνατόν καλύτερα το νόημα του αρχικού κινεζικού ιδεογράμματος ή συνδυασμού αυτών, προσπαθώντας συγχρόνως να αποφύγουμε όρους που ενδεχομένως ενέχουν συνυποδηλώσεις ή παραδοχές που δεν υφίστανται στο πρωτότυπο κείμενο, ή και στην κινεζική σκέψη εν γένει. Προσπαθήσαμε να επιλέξουμε, δηλαδή, όρους που είναι λιγότερο φιλοσοφικά ή, καλύτερα, «δυτικά» φορτισμένοι. Σε περιπτώσεις όπου όροι της κινεζικής σκέψης έχουν εισαχθεί τόσο σε ελληνικά όσο και σε δυτικά

κείμενα ηχητικά αυτούσια (π.χ. ντάο, γιν-γιάνγκι), παραθέτουμε τόσο τη μετάφραση όσο και τον αρχικό όρο κατά περίπτωση, ανάλογα με το απόσπασμα και με σκοπό την καλύτερη ροή του κειμένου στα ελληνικά. Σε κάποιες πολύ ιδιαίτερες περιπτώσεις έχουμε εισαγάγει νέα ορολογία στα ελληνικά, η οποία αποδίδει τον κινεζικό όρο με τρόπο ο οποίος ευελπιστούμε να είναι εύκολα κατανοητός από το ελληνικό κοινό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο όρος *ου-ουέι*, 无为, ο οποίος έχει αποδοθεί στο παρελθόν —προβληματικά κατά την άποψή μας— ως *απραγία* (τόσο στα ελληνικά όσο και, αντιστοίχως, σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες). Ο όρος *ου-ουέι* όμως κάθε άλλο παρά *απραγία* υποδηλώνει, με την έννοια της απουσίας πράξης εκεί που οφείλεται, καθώς στην πραγματικότητα σημαίνει έναν συγκεκριμένο τρόπο βίου και πράξης, όπως ορθά επισημαίνουν και οι Πιούετ και Γκρος-Λο στο κείμενό τους. Επομένως, αποφασίσαμε να εισαγάγουμε έναν νέο όρο, το *ου-πράττειν*, ο οποίος θεωρούμε πως δεν φέρει το αρνητικό εννοιολογικό πρόσημο του όρου *απραγία*, ενώ διατηρεί την εννοιολογική απόδοση του κινεζικού χαρακτήρα *ου*, 无 (ο οποίος σηματοδοτεί, όπως το αρχαίο ελληνικό μόριο *ου*, την έννοια του «όχι»), όπως στη λέξη *ουτοπία* σε μια ενδιαφέρουσα —και διασκεδαστική θα λέγαμε!— ηχητική σύμπτωση.

* * *

Κλείνοντας την εισαγωγή μας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε προσωπικά τον Νίκο Σουελτζή για την εξαιρετική μετάφραση, παρά το γεγονός ότι δεν είχε πρότερη επαφή με την κινεζική σκέψη. Η δική του συμβολή, όπως και γενικότερα η συμβολή των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης, καθιστούν, χωρίς αμφιβολία, το *Μονοπάτι* το πλέον κατάλληλο, κατά τη γνώμη μας, εισαγωγικό κείμενο κινεζικής φιλοσοφίας για το ελληνικό κοινό.

Άννα-Ειρήνη Μπάκα & Στέφανος Γκαντόλφο
Αθήνα, Ιούνιος 2023

Π
Ρ
Ο
Ο
Ι
Μ
Ι
Ο

Κριστίν Γκρος-Λο

Ένα δροσερό ηλιόλουστο πρωινό το φθινόπωρο του 2013 παρακολούθησα ένα μάθημα για την Κινεζική Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ. Ήμουν εκεί για να γράψω ένα άρθρο για το περιοδικό *Atlantic* σχετικά με το γιατί ένα προπτυχιακό μάθημα πάνω σε ένα τόσο μυστηριακό αντικείμενο έγινε το τρίτο πιο δημοφιλές μάθημα στο πανεπιστήμιο, μετά τις προβλέψιμες επιλογές της Εισαγωγής στα Οικονομικά και την Πληροφορική.

Ο καθηγητής Μάικλ Πιούετ, ένας ψηλός δυναμικός άνδρας γύρω στα πενήντα, στεκόταν πάνω στη σκηνή στο Θέατρο Σάντερς μιλώνοντας με ενθουσιασμό σε ένα κοινό που ξεπερνούσε τους επτακόσιους φοιτητές. Οι διάσημες, καθηλωτικές διαλέξεις του δεν συνοδεύονται από σημειώσεις ή προβολές διαφανειών — αντιθέτως, συνίστανται σε πενήντα λεπτά καθαρής ομιλίας. Οι φοιτητές δεν ήταν υποχρεωμένοι να διαβάσουν τίποτε άλλο πέρα από τις μεταφράσεις των όσων είχαν πει οι ίδιοι οι φιλόσοφοι: τα *Ανάλεκτα* του Κομφούκιου, το *Ντάο ντε τζινγκ*, τα γραπτά του Μέγγιου. Δεν απαιτείται από τους φοιτητές κάποια πρότερη γνώση της κινεζικής ιστορίας ή φιλοσοφίας ή κάποιο πρότερο ενδιαφέρον γι' αυτές. Χρειάζεται μόνο να είναι ανοιχτοί και πρόθυμοι να καταπιαστούν με αυτά τα αρχαία κείμενα. Το μάθημα είναι διάσημο για την τολμηρή υπόσχεση που δίνει ο καθηγητής κάθε χρόνο την πρώτη μέρα διδασκαλίας: «Εάν λάβετε σοβαρά υπόψη τις ιδέες που βρίσκονται σε αυτά τα κείμενα, θα σας αλλάξουν τη ζωή».

Είχα ολοκληρώσει ένα διδακτορικό πάνω στην ιστορία της Ανατολικής Ασίας στο Χάρβαρντ και, όταν ήμουν μεταπτυχιακή

φοιτήτρια, δίδασκα τους προπτυχιακούς φοιτητές ένα μάθημα για την κινεζική φιλοσοφία. Το υλικό αυτό δεν ήταν κάτι νέο για μένα. Όμως, καθώς άκουγα τον Μάικλ εκείνη τη μέρα και τις εβδομάδες που ακολούθησαν, τον έβλεπα να δίνει ζωή σε αυτές τις ιδέες με έναν τρόπο που δεν είχα βιώσει ποτέ πριν. Ζητούσε από τους φοιτητές του να μην καταπααστούν απλά με τις ιδέες των στοχαστών, αλλά με οδηγό αυτές τις ιδέες να αμφισβητήσουν ορισμένες θεμελιώδεις παραδοχές τους σχετικά με τον εαυτό τους και τον κόσμο στον οποίο ζουν.

Ο Μάικλ μιλά για την κινεζική φιλοσοφία σε άλλα πανεπιστήμια και σε διάφορους οργανισμούς διεθνώς. Ύστερα από κάθε ομιλία, τον προσεγγίζει πάντοτε κόσμος που θέλει να μάθει πώς αυτές οι ιδέες μπορούν να εφαρμοστούν στη δική τους ζωή και στα πραγματικά προβλήματά τους: στις σχέσεις τους, στην καριέρα τους, στις οικογενειακές προστριβές τους. Συνειδητοποιούν ότι αυτές οι αρχές παρουσιάζουν μια νέα οπτική του τι σημαίνει να ζει κανείς μια καλή ζωή γεμάτη νόημα· μια οπτική ασυμβίβαστη με πολλά από όσα θεωρούσαν αληθή.

Είναι μια οπτική που έχει επηρεάσει πολλούς προς το καλύτερο. Φοιτητές του Μάικλ μοιράστηκαν μαζί μου ιστορίες για το πώς η ζωή τους μεταμορφώθηκε χάρη σε αυτές τις ιδέες. Κάποιοι μου είπαν ότι άλλαξαν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν τις σχέσεις τους, αναγνωρίζοντας πλέον ότι και οι παραμικρές πράξεις έχουν αλυσιδωτές αντιδράσεις τόσο στους ίδιους όσο και στον περίγυρό τους. Όπως εξήγησε ένας φοιτητής: «Ο καθηγητής Πιούετ άνοιξε την πόρτα σε έναν διαφορετικό τρόπο αλληλεπίδρασης με τον κόσμο γύρω μου· έναν διαφορετικό τρόπο επεξεργασίας των αισθημάτων μου, έναν τρόπο να εδραιώσω μια πρωτόγνωρη αίσθηση ηρεμίας τόσο στη σχέση μου με τον εαυτό μου όσο και με τους άλλους».

Αυτοί οι επιτυχημένοι νέοι, προορισμένοι να γίνουν μελλοντικοί ηγέτες σε όποια καριέρα επιλέξουν να ακολουθήσουν, μου είπαν πώς αυτές οι ιδέες άλλαξαν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τις σημαντικές αποφάσεις ζωής και την ίδια την πορεία τους. Είτε αποφάσισαν να ασχοληθούν με τα οικονομικά ή την ανθρωπολογία, τη νομική ή την ιατρική, αυτές οι ιδέες τους εξόπλισαν τόσο με εργαλεία όσο και με μια κοσμοαντίληψη τα οποία αμφότερα διέφεραν πολύ από όλα εκείνα με τα οποία είχαν

μεγαλώσει, ανοίγοντας έτσι ένα νέο παράθυρο για να δουν τον σκοπό της ζωής και τις άπειρες δυνατότητές της. Ένας φοιτητής μου είπε: «Είναι εύκολο να έχεις τη νοοτροπία ότι χτίζεις τον δρόμο σου προς έναν ύστατο σκοπό και ότι ανεβαίνεις τη σκάλα που οδηγεί σε κάποιον ονειρικό στόχο — είτε αυτό είναι μια συγκεκριμένη θέση είτε ένας συγκεκριμένος τόπος στη ζωή. Όμως, αυτό το μήνυμα είναι πραγματικά δυνατό: ότι ζώντας τη ζωή σου διαφορετικά, μπορείς να ανοιχτείς σε δυνατότητες που δεν μπορούσες ποτέ πριν καν να φανταστείς ότι υπάρχουν».

Και δεν είναι μόνο τα συγκεκριμένα φιλοσοφικά κείμενα που διαμορφώνουν αυτούς τους φοιτητές. Ο ίδιος ο Μάικλ αποτελεί πηγή έμπνευσης. Είναι γνωστός για την ευγένειά του, για την ταπεινότητά του και για την αφοσίωση με την οποία βοηθά τους φοιτητές του να διαπρέψουν: γνωρίσματα που προκύπτουν ευθέως από τις δεκαετίες εμπάθνυσης στην κινεζική σκέψη. «Ενσαρκώνει πλήρως αυτές τις διδαχές», είπε ένας φοιτητής.

Τι κάνει αυτές τις φιλοσοφικές ιδέες να έχουν τέτοια απήχηση σε αυτούς που τις μελετούν; Καμία από αυτές τις ιδέες δεν αφορούν το να «αποδέχεσαι τον εαυτό σου», («να βρεις τον εαυτό σου» ή να ακολουθείς ένα σύνολο οδηγιών για να φτάσεις σε ένα σαφή στόχο. Για την ακρίβεια, είναι το ακριβώς αντίθετο μιας τέτοιας σκέψης. Δεν είναι συγκεκριμένες, ρυθμιστικές ή μεγαλεπήβολες. Αντιθέτως, έχουν να κάνουν με το να αλλάζει κανείς από τη βάση με απρόβλεπτους, απροσδόκητους τρόπους. Κάποιος φοιτητής μου εξήγησε πόσο απελευθερώθηκε όταν αναγνώρισε ότι αυτό που νομίζουμε ότι είναι βαθιά ριζωμένο και εγγενές, στην πραγματικότητα δεν είναι έτσι: «Μπορείς να υιοθετήσεις νέες συνήθειες και κυριολεκτικά να αλλάξεις τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεσαι τον κόσμο και το πώς αντιδράς απέναντί του, όπως και τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδράς με άλλους ανθρώπους. Έμαθα ότι μπορείς να χειριστείς αυτή τη δύναμη της συνήθειας, ή την “τελετουργία”, για να πετύχεις πράγματα που δεν πίστευες ποτέ ότι ήταν δυνατόν να πετύχεις, δεδομένου του ποιος πίστευες ότι είσαι».

Για πολύ καιρό κοιτούσαμε την κινεζική σκέψη μέσα από το λάθος πρίσμα, τείνοντας να τη θεωρούμε άρρηκτα συνδεδεμένη με έναν «παραδοσιακό κόσμο» και, για τον λόγο αυτό, τη θεωρούσαμε άσχετη με τη σύγχρονη ζωή μας. Όμως, όπως μαρτυρούν

αυτοί οι φοιτητές, οι διδαχές των αρχαίων Κινέζων φιλοσόφων μάς αναγκάζουν να αμφισβητήσουμε πολλές πεποιθήσεις που θεωρούσαμε δεδομένες. Οι ιδέες τους για το πώς προσεγγίζουν οι άνθρωποι τον κόσμο — πώς σχετίζονται με άλλους, πώς λαμβάνουν αποφάσεις, πώς αντιμετωπίζουν τα σκαμπανεβάσματα της ζωής, πώς προσπαθούν να επηρεάσουν άλλους ανθρώπους, πώς επιλέγουν να διάγουν τη ζωή τους— είναι εξίσου επίκαιρες σήμερα όπως ήταν και πριν από δύο χιλιετίες. Για την ακρίβεια, ίσως τώρα είναι πιο συναφείς από ποτέ.

Ο Μάικλ κι εγώ διαπιστώσαμε ότι αυτές οι ιδέες μπορούν να μιλήσουν σε όλους μας και έτσι γεννήθηκε αυτό το βιβλίο. Στις σελίδες που ακολουθούν, θα δείξουμε πώς οι διδαχές αυτών των Κινέζων φιλοσόφων μπορούν να μας προσφέρουν δυνατότητες να σκεφτούμε εκ νέου τον εαυτό μας και το μέλλον μας.

E
I
Σ
A
Γ
Ω
Γ
H

Κομφούκιος. Μέγγιος, Λάο Τζι, Τζ'ουάνγκ Τζι, Σούν Τζι. Ορισμένοι από αυτούς τους στοχαστές μπορεί να σου είναι γνωστοί: άλλους μάλλον τους ακούς για πρώτη φορά. Ο ένας ήταν ένας γραφειοκράτης που στράφηκε στη διδασκαλία και πέρασε τη ζωή του διδάσκοντας έναν στενό κύκλο μαθητών. Άλλος περιπλανιόταν από τη μία περιοχή στην άλλη παρέχοντας καθοδήγηση σε τοπικούς άρχοντες. Για έναν άλλο, πάλι, ο κόσμος πίστευε αργότερα ότι ήταν θεός. Η ζωή τους και τα γραπτά τους φαντάζουν δυσνόητα για εμάς τους σύγχρονους, τόσο απόμακρα από τη μοντέρνα ζωή μας.

Εντέλει, τι θα μπορούσαν να μας διδάξουν για την τέχνη της ζωής κάποιοι Κινέζοι φιλόσοφοι που έζησαν πριν από δύο χιλιάδες και πλέον χρόνια; Πιθανώς τους φαντάζεσαι, εάν τους φαντάζεσαι, σαν ατάραχους σοφούς που ξεστόμιζαν αγαθές κοινοτοπίες σχετικά με την αρμονία και τη φύση. Εντωμεταξύ, εμείς σήμερα ζούμε πλέον δυναμικές, απελευθερωμένες, μοντέρνες ζωές. Οι αξίες μας, τα ήθη μας, η τεχνολογία μας και οι πολιτισμικές παραδοχές μας είναι τελείως διαφορετικές από τις δικές τους.

Κι αν σου λέγαμε ότι κάθε ένας από αυτούς τους στοχαστές προσφέρει μια εντελώς απροσδόκητη οπτική για το πώς να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι και πώς να δημιουργήσουμε έναν καλύτερο κόσμο; Κι αν σου λέγαμε ότι, εάν τις λάβεις σοβαρά υπόψη, οι ιδέες που βρίσκονται σε αυτά τα εκπληκτικά κείμενα της κλασικής Κίνας έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τον τρόπο που ζεις; Αυτή είναι η κεντρική θεματική του βιβλίου: ότι οι

διδασχές αυτών των αρχαίων Κινέζων φιλοσόφων, οι οποίοι αποκρίνονταν σε ζητήματα παρόμοια με τα δικά μας, προσφέρουν νέες οπτικές για το πώς να ζει κανείς μια καλή ζωή.

Οι περισσότεροι από εμάς πιστεύουμε ότι κάνουμε το σωστό όταν κοιτάζουμε μέσα μας, βρίσκουμε τον εαυτό μας και αποφασίζουμε τι θα πρέπει να κάνουμε με τη ζωή μας. Βρίσκουμε τι είδους επαγγελματική σταδιοδρομία ταιριάζει καλύτερα με την προσωπικότητα και τις κλίσεις μας. Σκεφτόμαστε με τι είδους άνθρωπο θα μας ταίριαζε να είμαστε μαζί. Και πιστεύουμε ότι εάν τα βρούμε αυτά —τον πραγματικό εαυτό μας, την καριέρα που πρέπει να ακολουθήσουμε και την αδελφή ψυχή μας— η ζωή θα είναι πλήρης και ικανοποιητική. Θα αναπτύσσουμε τον πραγματικό εαυτό μας και θα ζούμε με βάση ένα σχέδιο που θα οδηγήσει στην ευτυχία, την ευημερία και την προσωπική ικανοποίηση.

Είτε το συνειδητοποιούμε είτε όχι, αυτή η θεώρηση του πώς να χτίσει κανείς μια καλή ζωή έχει τις ρίζες της στην ιστορία και συγκεκριμένα στις καλβινιστικές ιδέες του 16ου αιώνα για το πεπρωμένο, για έναν «εκλεκτό» και για έναν Θεό που έχει καταστρώσει ένα σχέδιο το οποίο καλείται ο καθένας να πραγματοποιήσει. Οι καλβινιστές απέρριπταν την τελετουργία, την οποία θεωρούσαν κενή και τυποποιημένη, και τόνιζαν αντ' αυτού την ειλικρινή πίστη σε αυτή την ανώτερη θεότητα. Σήμερα δεν σκεφτόμαστε πλέον με όρους πεπρωμένου, εκλεκτού ή, ακόμα, κάποιοι από εμάς, με όρους Θεού. Όμως, ένα μεγάλο μέρος της σημερινής σκέψης μας αποτελεί κληρονομιά αυτών των πρώιμων προτεσταντικών ιδεών.

Πολλοί πιστεύουμε σήμερα ότι ο καθένας μας θα πρέπει να είναι ένα μοναδικό άτομο που γνωρίζει τον εαυτό του. Πιστεύουμε ότι πρέπει να είμαστε αυθεντικοί, αφοσιωμένοι σε μια αλήθεια την οποία πλέον τείνουμε να εντοπίζουμε όχι σε μια ανώτερη θεότητα αλλά μέσα μας. Ο στόχος μας είναι να φανούμε αντάξιοι του εαυτού που ήταν γραφτό να είμαστε.

Τι γίνεται, όμως, εάν αυτές οι ιδέες που πιστεύουμε ότι μας αναζωογονούν στην πραγματικότητα μας περιορίζουν;

Συνδέουμε συχνά τη φιλοσοφία με αφηρημένες, ακόμη και άχρηστες, ιδέες. Όμως, η δύναμη των στοχαστών που πραγματευόμαστε σε αυτό το βιβλίο έγκειται στο ότι συχνά επεξηγούσαν τις διδασχές τους μέσα από συγκεκριμένες, κοινές όψεις της

καθημερινής ζωής. Πίστευαν ότι η μεγαλύτερη αλλαγή συντελείται στο επίπεδο της καθημερινότητας, όπου και ξεκινά μια γεμάτη και ικανοποιητική ζωή.

Καθώς εξερευνούμε αυτούς τους στοχαστές, ελπίζουμε ότι θα τους επιτρέψεις να θίξουν κάποιες από τις πιο πολύτιμες αντιλήψεις σου. Ορισμένες από τις ιδέες τους μπορεί διαισθητικά να έχουν νόημα, ενώ άλλες όχι. Δεν περιμένουμε απαραίτητα ότι θα συμφωνήσεις με όλα όσα θα διαβάσεις. Όμως, η επαφή και μόνο με ιδέες τόσο διαφορετικές από τις δικές μας μάς επιτρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι αντιλήψεις μας σχετικά με το ποιος είναι ο καλός τρόπος να ζει κανείς τη ζωή του δεν είναι παρά ένα σύνολο αντιλήψεων ανάμεσα σε πολλά άλλα. Και μόλις το αναγνωρίσεις, είναι αδύνατον να επιστρέψεις στην παλιά σου ζωή δίχως να έχεις αλλάξει.